

TAKLID: SLIJEĐENJE U VJERI¹

Dr. AbdulKerim Zejdan

DEFINICIJA:

El Gazali je *taklid* definisao kao "prihvatanje nejjeg mišljenja bez dokaza." Drugi su ga definisali kao "Postupanje po mišljenju nekoga jije mišljenje samo po sebi nije dokaz u vjeri." Treći kažu da je to " prihvatanje nejjeg mišljenja bez poznavanja argumenata na kome je zasnovano." Na osnovu prethodnih definicija možemo zaključiti da *taklid* znaji prihvananje nejjeg mišljenja bez poznavanja argumentacije i jajine istog. Kao primjer može nam poslužiti jovjek koji smatra da je dozvoljeno razvrgnuće braka zbog mahane jednog od supružnika *iz razloga što je neki mudžtehid imao takvo mišljenje*, ne pitajući i ne poznavajući njegovu argumentaciju i validnost.

STATUS TAKLIDA

U osnovi šeriat kudi i prezire *taklid* jer je to slije|enje i poveljenje bez dokaza i argumenata, a uz to prouzrokuje prezreni fanatizam i pristrasnost kod većine onih koji ga slijede.

Islamski ujenjaci su se razišli oko dopustivosti slije|enja u praktijnim šeriatskim propisima. Jedni ga u potpunosti zabranjuju i drže da je svaki punoljetan i umno zdrav jovjek dužan praktikovati idžtihad, to jeste, ulagati lijni intelektualni napor u cilju spoznaje šeriatskih propisa iz njihovih izvora (kur'anskih ajeta i hadisa). Druga grupa uleme smatra da je svakom vjerniku dozvoljeno slijediti drugoga u praktijnim šeriatskim propisima, pa jak i onome ko je u stanju da te propise spozna direktno iz njihovih izvora. Konajno, treća grupa islamskih ujenjaka pravi razliku izme|u onih koji su u stanju praktikovati idžtihad i onih koji to nisu, pa drže da je taklid zabranjen prvoj kategoriji, a dozvoljen drugoj. Ovo je ujedno i najispravnije mišljenje.

Inaje se jako puno diskutuje o taklidu. Jedni brane njegovo praktikovanje dok ga drugi napadaju. Te rasprave nerijetko završavaju mržnjom i neprijateljstvom izme|u dva tabora.

Mislim, da je pitanje jasno i jednostavno i da nema razloga da se oko njega vode velike i duge rasprave.

Naime, od svake punoljetne i pametne osobe (*mukellef*) se traži da bude pokorna Allahu i Njegovu poslaniku, a.s. Na ovo upućuju brojni dokazi iz Kur'ana i Sunneta od kojih su i slijedeće Allahove rijeji: **"I pokoravajte se Allahu i Poslaniku da bi vam milost bila ukazana!"** (Ali 'Imran, 132), **"Ono što vam Poslanik daje to prihvatite, a ono što vam zabranjuje to ostavite!"** (El-Hašr, 7), **"I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u me|usobnim sporovima tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore."** (En-Nisa', 65), **"Slijedite ono što vam se od Gospodara vašeg objavljuje...!"** (El-A'raf, 3)

Obaveza je dakle svakog pametnog i punoljetnog jovjeka, bez izuzetka, da se pokorava Allahu i Njegovu poslaniku. Iz ove obaveze proizilazi jedna druga, a to je obaveza poznavanja onoga što je Allah, dž.š., propisao u Kur'anu i Sunnetu. Spoznaja onoga što Allah od nas traži zahtijeva obraćanje na tekstove Kur'ana i Sunneta i izvoljenje pravnih propisa iz njih, a nakon razumijevanja tih tekstova i spoznaje onoga što se njima htjelo. Ako osoba ne nale propis u jasnoj i nedvosmislenoj formi u tim tekstovima onda mora poduzeti naredni korak, a to je pribjegavanje idžtihadu na najin kako je to šeriatom predvi|eno. Na osobi je u ovom slujaju da u okvirima šeriata, odnosno u svjetlu njegovih univerzalnih principa, intencija i ciljeva, iz tih nejasnih iskaza izvede šeriatski propis o odre|enom pitanju. Ovo je

¹) Iz djela 'El-Ved`iz fi usuli-l-fikh', Dr. AbdulKerim Zejdan, 410-413. Objavljeno u *Hikmet* IX, br. 5-8 (101-104), avgust 1996, str. 174-76

ispravan i najbolji najin za upoznavanje šeriatsko-pravnih propisa. No, nema sumnje da korištenje ovog metoda zahtijeva određeni nivo znanja i spoznajnih mogućnosti koje variraju od osobe do osobe da bi kod nekih pojedinaca dostigle onaj nivo koji im omogućava i daje za pravo da ponesu jasnu titulu mudžtehida...

U slujaju da *mukellef* nije u stanju upoznati šeriatske propise na ovaj najin ostaje mu da postupi onako kako mu je Allah naredio, tj. da o Allahovom propisu po pitanju ili slujaju koji ga interesuje pita one koji znaju. Allah, dž.š., veli: "**Pitajte one koji znaju ako vi ne znate!**" (En-Nahl, 43 i El-Enbija', 7) Iz ajeta je jasno da nije obavezan pitati nekog određenog alima, te da se ne mora držati mišljenja samo jednog alima. Allah ga nije obavezao na to i niko ga drugi ne može obavezati. ^asni ajet nam naređuje da pitamo "*one koji znaju*", dakle ne jednog određenog ujenjaka. Na svakom je da izabere alima koji je najujeniji i najbogobojazniji, a na osnovu onoga što se o njemu zna. To su ktiteriji po kojima treba birati koga će se pitati, a "**Allah nikoga ne duži preko njegovih stvarnih mogućnosti.**" (El-Bekare, 286)

Ovo je moje mišljenje o idžtihadu i taklidu. Njemu u prilog idu jasni kur'anski tekstovi i praksa prvih generacija Ummeta. Za njihova vremena mudžtehid bi šeriatske propise upoznao putem derivacije i idžtihada, dok je obijni svijet pitao mudžtehide o šeriatskim propisima ne ograničavajući se pri tom na jednog određenog mudžtehida.

SLIJEĐENJE MEZHEBA

Mezhebi su pravne škole u Islamu koje su postale poznate po imenima svojih utemeljitelja koji bijahu slavni mudžtehidi, poznati po svom nesvakidašnjem znanju, sposobnosti idžtihada, moralnim vrlinama i bogoboaznosti. Neki od mezheba su sa smrću njihovih utemeljitelja, zamrli i izgubili znajaj i ulogu u životu Ummeta. Njihova mišljenja i izreke nalazimo jedino u djelima o neslaganjima islamskih pravnika. Od tih mezheba jesu i oni velikih imama *El-Evza'ija*, *Sufjan Es-Sevrija*, i drugih, da im se Allah smiluje. Drugi mezhebi su nadživjeli svoje osnivače i zadržali se u praksi Ummeta sve do danas. Oni imaju svoje sljedbenike i svoja djela u kojima su sabrana i zapisana mišljenja njihovih pravnika. Pitanje je dakle: da li je dozvoljeno slijediti ove mezhebe ili nije?

Većsmo rekli da onaj ko ispunjava uslove za mudžtehid² ima upoznavati šeriatske propise iz njihovih prvih izvora metodom promišljanja i idžtihada, te da mu nije dozvoljeno slijediti nekog drugog mudžtehida. Za onoga ko nije dostigao stepen idžtihada smo rekli da ima pitati one koji znaju. Ovo 'pitanje' može biti usmeno ili putem pozivanja na mišljenja nekog ujenjaka zabilježena u pouzdanim djelima koja ih prenose. Na osnovu rejenog možemo zaključiti da je laiku dozvoljeno slijediti jedan od poznatih mezheba koji postoje do danas a jija su nam mišljenja pouzdano prenesena, pod uslovom da na umu imamo slijedeće:

1. Mezhebi su pravne škole u razumijevanju i tumajenju tekstova šeriata i derivaciji pravnih propisa iz tih tekstova. Prema tome, to su pravne metodologije u izvođenju i upoznavanju šeriatskih normi, a ne novi šeriat, ili nešto izvan Islama.
2. šeriat, koga jine samo tekstovi Kur'ana i Sunneta, je širi i bogatiji od bilo kog mezheba, a ne obratno.
3. šeriat je taj koji sudi o ispravnosti svakog mezheba i nijedan mezheb nema primat nad šeriatom.
4. Opravdanje i razlog za slijeđenje mezheba je pretpostavka da će njihovi sljedbenici u njima doći do spoznaje o šeriatskim normama, odnosno da ćemo tako saznati Allahovu odredbu po nekom pitanju objavljenu u Kur'anu ili Sunnetu. Stoga, ispostavi li se da je neki mezheb nedvojbeno pogriješio u iznalaženju Allahove odredbe po određenom pitanju, te da je da je

²) Po istom autoru to su slijedeći uslovi: 1. dobro poznavanje arapskog jezika, 2. poznavanje Kur'ana i njegovih nauka, 3. poznavanje Sunneta i njegovih disciplina, 4. poznavanje metodologije islamskog prava, 5. poznavanje propisa oko kojih je postignut konsenzus svih u-enjaka Ummeta, 6. poznavanje intencija [eriatu i obi-aja i op{teg interesa ljudi, 7. prirodna nadarenost. (Više o ovim uslovima vidi u istom djelu, str. 402-405.) - Nap. prev.

istina po datom pitanju sasvim izvjesno u rješenju drugog mezheba, obaveza je sljedbenika mezheba da ostavi svoj mezheb i slijedi ispravno mišljenje ma iz kog mezheba ono bilo.

5. Dozvoljeno je sljedbeniku jednog mezheba slijediti drugi mezheb u nekim pitanjima jer, ne postoji ništa što ga obavezuje da slijedi sva mišljenja jednog mezheba. Jedini uslov u ovom slujaju je da osoba to jini zbog dokaza ili argumenata koji su ga potakli da ostavi svoj mezheb u korist nekog drugog mezheba. On takođe ima pravo da traži i postupa po fetvi i mišljenju bilo kog živog pravnika nekog drugog mezheba.

6. Na sljedbeniku svakog mezheba je da se oslobodi i ojusti pokušenog fanatizma i pristrasnosti prema svom mezhebu. On treba znati da mezhebi ne znaje podjelu i usitnjavanje Islama, i da to nisu vjere koje derogiraju Islam. To su samo razlijiti pristupi u tumajenju i razumijevanju šeriata. To su okna kroz koja se šeriat može istražiti, postupci u njegovu istraživanju, proujavanju i razumijevanju, te naujne metode derivacije šeriatskih normi iz njihovih izvora. Sve one imaju jedan zajednički cilj da upoznaju ono što je Allah objavio i propisao.

7. Ne osjećamo nikakve nelagode zbog razilaženja mezheba, jer je neslaganje u razumijevanju i izvojenju pravnih propisa prirodna i neizbježna pojava. To je jedna od pratećih nužnosti ljudskoga uma. Kako god se umovi i spoznajne mogućnosti ljudi definitivno razlikuju, to se nužno i shvatanja i zaključci razlikuju. Šta više, mi se ponosimo ovim naujno utemeljenim razilaženjem koje nam je u naslijeđe ostavilo ogromno pravno bogatstvo. Mi ga smatramo pokazateljem razvijenosti islamske pravne nauke i njene vitalnosti te dokazom bogatstva i širine misli naših slavni pravniika i njihovog savjesnog ispunjenja obaveza koje su imali u smislu služenja jasnog šeriata.

8. Konačno, svi mi imamo obavezu da upoznamo veljinu imama svih mezheba, da ih cijenimo, poštujemo, respektujemo, molimo Allaha, dž.š., za njih, vjerujemo da ih jeka nagrada kod Allaha, pogriješili ili do ispravnog rješenja došli, te da jinimo onako kako nas je uzvišeni Gospodar podujio. Kaže On u svojoj jasnoj Knjizi: **"A oni koji su iza njih došli govorili su: 'Gospodaru naš, oprostí nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, ti si, zaista, dobar i milostiv!'"** (El-Hašr, 10)

Preveo: Ahmet Alibašić
09.04.1995.Kuala Lumpur